

13 czerwca w Zachęcie spotkanie środowisk twórczych z okazji bliskiego zakończenia obrad OKK – proponowane tematy: federacja twórców, reprezentatywność stowarzyszeń

Koleżanki i koledzy,

18 i 19 czerwca 2018 roku w Teatrze Polskim w Warszawie kończy się Ogólnopolska Konferencja Kultury, a co za tym idzie przed nami końcowe wnioski tego przedsięwzięcia.

Dzięki Waszemu zaangażowaniu, wyrozumiałości i niejednokrotnie dużej powściągliwości cały czas mamy szansę na wpływ na ostateczny kształt jej ustaleń i postulatów. Oczywiście powodzenie całej operacji zależy od tego, czy uda nam się utrzymać jedność i wypracować do 18 czerwca kompromis akceptowalny dla wszystkich twórców i wykonawców.

Wspólnie wierzymy, że sprawy najistotniejsze dla środowisk twórczych powinny być dyskutowane bez udziału urzędników, których optyka jest inna, a cele i oczekiwania nie muszą być zawsze zgodne z naszymi.

Spotkajmy się więc razem w dniu 13 czerwca 2018 w Zachęcie Narodowej Galerii Sztuki (Sala Kinowa) w godzinach 14:00 - 17:00, by przedyskutować i przyjąć w ogólnej formie główne postulaty środowiska, które będziemy chcieli zamieścić w podsumowaniu i rekomendacjach OKK.

Jeżeli wyrażicie taką wolę, możemy rozszerzyć porządek obrad o pozostałe tematy, które wymagają kompromisu, ale wiązać się to będzie z wydłużeniem spotkania i znając nasze różnice zdań może uniemożliwić osiągnięcie ogólnego porozumienia.

Nieunikniona zmiana prawa, która nas czeka, koncentruje się na dwóch głównych obszarach – funkcjonowania instytucji kultury oraz indywidualnej działalności twórcy i wykonawcy. W związku z tym drugim zagadnieniem mieliśmy szansę spotkać się już kilkakrotnie oraz byliśmy proszeni o konsultacje w różnych sprawach wchodzących w pakiet tzw. "statusu artysty". Myślę, że wszyscy podzielamy zdanie o niedoskonałości przyjętego procesu zbierania informacji oraz opracowania dostarczonych przez nas uwag.

Jednocześnie jest realna szansa i, co najważniejsze, chęć polityczna bez warunków wstępnych, na stworzenie systemu finansowego wsparcia twórców i wykonawców funkcjonujących w sektorze kultury w Polsce. To szansa dla nas wszystkich na uzyskanie uprawnień uznanych zwyczajnie za standardowe w wielu krajach m.in. dedykowanego systemu zabezpieczenia emerytalnego i zdrowotnego twórców i wykonawców, sprawiedliwych rozwiązań podatkowych, czy też równego dostępu środowiska twórczego do infrastruktury kultury. Brak wypracowania przez środowiska twórcze kompromisu, dotyczącego chociażby paru kluczowych kwestii, skutkować będzie rozwiązaniami narzuconymi przez wąską grupę ekspertów, które z definicji nie mogą być i nie będą uniwersalne.

Spróbujmy więc oderwać się od instytucji nadzorujących i wykonać pracę we własnym gronie, bo pomimo dzielących nas różnic, oddawanie kontroli nad działaniem systemu finansującego uprawnienia w ręce osób trzecich jest wyjątkowo niekorzystne.

Zachęcamy do zapoznania się z proponowanym planem obrad oraz dyskusję w ramach swoich organizacji. Im lepiej przygotujemy się do spotkania tym szybciej i sprawniej ono przebiegnie. W przypadku pytań i wątpliwości proszę o kontakt osobisty. Dla osób, które organizacji, które dołączyły na późniejszym etapie - możemy spotkać się wcześniej w celu wyjaśnienia kulisów naszej wspólnej, w tej chwili już 6-letniej, walki o system wsparcia twórców i wykonawców oraz dotychczasowych prac w ramach OKK.

PROPONOWANE PUNKTY OBRAD 13 CZERWCA

1. Podpisanie listu intencyjnego skierowanego do polityków, legislatorów i decydentów, w którym ujęte zostaną w sposób ogólny główne postulaty, co do których nie ma wątpliwości tj. procentowy podziału wpływów ze znowelizowanej opłaty reprograficznej na zasadzie 50:50 (OZZ oraz dedykowany system wsparcia dla twórców i wykonawców), dostęp do ubezpieczeń socjalnych oraz zdrowotnych, gwarancje wsparcia na wypadek bezrobocia, niezdolności do pracy i innych sytuacji losowych, stworzenia programu finansującego przekwalifikowanie artystów po zakończonej karierze i inne ustalone w trakcie spotkania.
2. Stworzenie wspólnego dokumentu będącego deklaracją powołania ciała, który reprezentowałby całe nasze środowisko i mogłoby być operatorem wyżej wymienionego systemu. Ciało w przyszłości może się przenieść w federację.
3. Dyskusja i przyjęcie deklaracji o chęci dalszej współpracy w podobnym formacie, jako kontynuacja bezprecedensowych spotkań poświęconych rozwiązaniom problemów wspólnych dla wszystkich środowisk twórczych, którą rozpoczęliśmy w trakcie OKK.

OPIS PROBLEMÓW, W KTÓRYCH ŚRODOWISKA POWINNY WYPRACOWAĆ KOMPROMIS, PLAN NA PRZYSZŁOŚĆ, NIE DO DYSKUSJI 13 CZERWCA

1. Propozycja ciała zrzeszającego wszystkich twórców i wykonawców, operatora systemu

W dyskusji o projektowanym systemie wsparcia dla twórców i wykonawców w Polsce pojawia się propozycja scedowania pewnych uprawnień bezpośrednio na środowiska twórcze. Z punktu widzenia środowiska niezmiernie ciekawa wydaje się opcja zarządzania (współzarządzania) funduszami związanymi z funkcjonowaniem systemu. W ramach OKK dyskutowane jest stworzenie dwóch funduszy – jednego współfinansującego składki ZUS dla twórców i wykonawców prowadzących niezależną działalność twórczą (uwaga: nowa forma aktywności zawodowej, nie mylić z działalnością gospodarczą) oraz drugiego roboczo zwanego "funduszem socjalnym", z którego opłacane miałyby być wszystkie dodatkowe zapomogi, wsparcie na czas niemocy twórczej, utraty pracy, pomocy w trudnej sytuacji, czy w ostatnich latach życia.

Obecnie dyskutowane są trzy modele w tym zakresie:

- pierwszy zakłada istnienie funduszy przy MKiDN oraz specjalnych komisji (eksperckich, urzędniczych, mieszanych) je obsługujących.
- drugi – oddanie całej procedury OZZ-tom.
- trzeci – oddanie zarządu funduszy w ręce środowiska.

Zgoda ze strony organizatorów OKK na włączenie niezależnego ciała środowiskowego wydaje się być ogromną szansą. W naszej gestii pozostaje wysunięcie pomysłu organizacji takiego procesu.

Dotychczas przewijały się propozycje stworzenia Kasy, unii branżowych, a ostatnio zrzeszenia (federacji). Pierwsza to ciało stricte administracyjne, nie prowadzące aktywności eksperckiej, ani środowiskowej, automatycznie obsługujące osoby ze statusem i pośredniczące między nimi, a ZUS. Drugie to 6 niezależnych organizacji zarządzających swoimi środowiskami oraz przydzielonymi środkami finansowymi wg. wielkości branż. Ostatnia to jedno ciało formalnie założone przez wszystkie zainteresowane stowarzyszenia i związki twórcze.

Możliwe jest stworzenie rozwiązania łączącego dobre cechy wszystkich powyższych – Federacji Twórców, w której każda z branż ma wyodrębnione komisje z własnym budżetem branżowym, jednak jedną reprezentację w sprawach wspólnych (np. przed MKiDN, sądami, urzędami skarbowymi etc.). Taka organizacja miałaby również ogromne znaczenie dla dialogu wewnątrzśrodowiskowego oraz byłaby naturalnym zapleczem eksperckim. Postulujemy dyskusję nad modelem organizacji takiego ciała w oparciu o trzy wstępne propozycje. Pierwszą, zakładającą wskazanie organizacji uprawnionych do reprezentacji środowiskowej w rozporządzeniu MKiDN, drugą, opartą o mechanizm demokratycznego przyjmowania do i usuwania ze związku (federacji) organizacji na zasadzie głosowania większością głosów organizacji już zrzeszonych, oraz trzecią – automatycznego przynależenia do związku (federacji) w zależności od uzyskania przez organizację branżową reprezentatywności w danej branży (lub zawodzie).

2. Reprezentatywność stowarzyszeń/związków w kontekście prawa do przyznawania statusu

Zarówno w kontekście tworzenia federacji jak i określania listy stowarzyszeń/związków, niezbędne jest stworzenie jasnych kryteriów dla organizacji branżowych uprawnionych do przyznawania statusu. Do tej pory dyskusja na ten temat była ograniczona, wiemy jednak, że kluczowa jest jak najszersza reprezentacja środowisk twórczych, przy jednoczesnym ograniczeniu masowego tworzenia nowych organizacji. W ostatnich dniach pojawiała się koncepcja uznania reprezentatywności stowarzyszenia/związku na podstawie procentowego pokrycia reprezentantów danej branży (danego zawodu) wśród swoich członków (np. 10% kompozytorów, 10% prozaików, 10% mimów w przypadku ujęcia zawodowego lub 5% twórców wizualnych, 5% aktorów, 5% literatów w przypadku ujęcia całej branży). Poszczególne procenty oraz ujęcie zawody/branża pozostaje do dyskusji. Ważne w tym kontekście jest uwzględnienie specyfiki różnych organizacji, tak by uwzględnić reprezentantów zarówno zawodów o niskich liczebnościach, jak i największych grup zawodowych.

3. "Status artysty", czy "status twórcy"

Zagadnienie podstawowe definiujące, które grupy twórców i wykonawców zostaną objęte nowym systemem. W tej chwili ścierają się dwa poglądy, oba mające swoje uzasadnienie. Pierwszy mówi, że status artysty musi być elitarny, dotyczący osób tworzących wartość dodaną jaką jest wkład w rozwój kultury Polski i świata oraz posuwanie sztuki samej w sobie do przodu. Artystka lub artysta ma prawo do wolności twórczej, a jego wielki wkład w rozwój społeczeństwa uprawnia go do przynajmniej podstawowej opieki państwa. Drugi pogląd głosi, że środowisko twórcze to szersze zjawisko, a istnienie artystów wybitnych jest wypadkową pracy szeregu innych osób. W tym modelu do systemu wchodzi większa liczba osób, nie mieszczących się w definicji "artysty", ale wykonujących bezsprzecznie działalność twórczą i/lub wykonawczą.

4. Lista zawodów związanych ze statusem

Język prawny, którym ujęte zostaną nasze ustalenia wymaga precyzyjnych określeń, stąd konieczność usystematyzowania materii w której się poruszamy. Mówienie o działalności artystycznej, twórczej i wykonawczej jako o pełnoprawnym zawodzie, jest istotne dla samego prestiżu społecznego, jak i zwyczajowego postrzegania naszej pracy. Niezbędne jest zdefiniowanie listy zawodów we wszystkich branżach, których uprawianie umożliwić będzie o ubieganie się o status. W tej kwestii ścierają się dwa stanowiska – jedno postulujące ogólne pojęcia np. "artysta plastyk" (czy też inaczej "twórca wizualny"), "artysta muzyk" ("muzyk"), "literat" i drugie sugerujące wprowadzenie podkategorii np. "muzyk instrumentalista" ("artysta muzyk instrumentalista"), "twórca rzeźb" ("artysta rzeźbiarz"), "prozaik". Za pierwszym przemawia trudność precyzyjnej materii pracy twórczej, za drugim różnice w specyfice zawodowej w ramach branż oraz dotychczasowy sposób definiowania (vide: szkolnictwo artystyczne, Klasyfikacja Zawodów i Specjalności). Kompromis pomiędzy powyższymi wydaje się być możliwy (np. poprzez przynależenie osoby zarówno do kategorii jak i podkategorii z możliwością wielokrotnego wyboru – "multizawodowości"). Do ustalenia pozostaje maksymalne możliwe zbliżenie grup zawodów we wszystkich 6 branżach np. uwzględnienie (bądź nie) we wszystkich branżach nauczycieli szkolnictwa artystycznego, uwzględnienie (bądź nie) zawodów naukowych (teatrológ, muzykolog, historyk sztuki), uwzględnienie (bądź nie) zawodów pokrewnych (kurator, krytyk sztuki, menedżer tańca).

5. Mechanizm przyznawania statusu – kryteria wejścia do systemu osób reprezentujących wyżej wymienione zawody

Rozbieżne dotychczas stanowiska wykazują tendencję do zbliżenia. W toku prac udało się odejść od oceny walorów artystycznych pracy osoby zainteresowanej uzyskaniem statusu, na rzecz faktu prowadzenia przez nią działalności twórczej lub wykonawczej. Jest powszechna zgoda co dwóch dróg umożliwiających uzyskanie statusu: posiadania kierunkowego wykształcenia w danej dziedzinie lub przedstawienie dorobku. Watpliwości budzi wciąż sam mechanizm oceny dorobku – działalność twórczą i wykonawczą można mierzyć kryterium finansowym związanym z profesjonalnym wykonywaniem swojego zawodu (rozliczanie umów, faktur, rachunków) lub oceną dorobku artystycznego w bieżącym okresie rozliczeniowym (deklaratywna ilość wystaw, publikacji, koncertów itp.).

6. Uprawnienia związane ze statusem

Kwestia dokładnego omówienia wszystkich uprawnień, o które zostaliśmy poproszeni w ramach prac nad OKK jest niezmiernie istotna, ale możliwa do procedowania na kolejnych spotkaniach środowiska, które postulujemy już w tym momencie.

Wojciech Walczak
Prezes, JM Poland
Sekretarz Polskiej Rady Muzycznej